

med ett kort streck. Något nedanför mitten av hst går ett streck snett över denna, liknande bst i **n**; det förefaller vara hugget. Runan kan möjligen ha varit en binderuna **yn**. **8 k** är icke stunget. **11 u** är troligen icke stunget. En svag fördjupning finnes dock mitt i runan, som möjligen kan vara huggen. Sk efter **16 t** är svagt. Intet sk finnes framför **17 f**. Alla runorna i **17—21 fapur** äro fullt tydliga, även **21 a**. Hst i **22 u** saknas. Endast nedre delen av bst är fullt säker. Sk efter **26 r** och efter **29 n** äro svaga, men torde dock vara säkra.

Dybeck: **3 u**, **7 u**. — Brate: **3 u**, **7 y**; **22 r** saknas.

Med hjälp av de bevarade fragmenten kan man bilda sig en ungefärlig föreställning om hela inskriftens ursprungliga innehåll. Stenen är rest av två (eller tre) män över deras fader och deras broder. Dessas namn äro icke bevarade. Sålunda: »Fröbjörn och N.N. läto resa denna sten, **bryku** × **sunir**, efter sin fader N.N. och efter N.N., sin broder. Gud hjälpe deras själ.»

Om namnet *Fröbjörn* se U 43.

Svårtolkat är **5—9 bryku** (eller möjligen **brynku**). Brate har tänkt sig, att det kan vara en verbform, preteritum av verbet *broa* 'göra bro', en analogiform efter mönstret av pret. **byku** (d. v. s. *bygg*) till *boa* 'bo'. Måhända ligger det dock närmare till hands att uppfatta **bryku** × **sunir** som en apposition till det föregående subjektet, de båda inledande namnen. **bryku** skulle i så fall vara en bestämning till **sunir** och då av formen att döma snarast ett namn i genitiv. Det kan vara ett namn på fadern, och därmed skulle då förklaras, att efter prepositionen *at* icke närmast följer namnet på den döde, såsom i regel är fallet, utan i stället släktskapsordet **fapur**. Mansnamn på *-a* äro som bekant icke alldeles sällsynta. Men givetvis kan **bryku** också vara moderns namn i genitivform. Något personnamn, som skulle kunna svara mot runföljden **bryku** (som givetvis kan ha föregåtts av ett **s**, sålunda **sbryku**), är emellertid icke känt.

r i **17—21 fapur**, i stället för **r**, är en felristning. Däremot rätt **22—26 [br]upur** och **10—14 sunir**.

513. Rimbo kyrka.

Pl. 106.

Litteratur: B 243, L 601, D 2: 247. J. Bureus, Fa 6 s. 48 n:r 42, s. 144 n:r 240 (Bureus' egen uppteckning), Fa 5 n:r 293, Fa 1 s. 67; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 85; F. V. Radloff, Beskrifning öfver norra delen af Stockholms län 2 (1805), s. 70; Kyrkoinventarium 1828 (ATA); F. Braun i Fornvännen 1910, s. 103 f.; O. v. Friesen i Fornvännen 1910, s. 199 f., Upplands runstenar (1913), s. 42 f.; E. Brate, Anteckningar 1915 (ATA); E. Olson i Yngvars saga víðförla (1912), s. xcv f., 54; H. Gilllingstam i Hundare och skeppslag 6 (1944), s. 50 f.

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 243); teckning sign. Joh. Fryxell 1741 i Rimbo kyrkobok (»Hornska boken», i Rimbo kyrkoarkiv); Dybeck a. a.; F. Braun foto (ATA; Fornvännen 1910, s. 118); Brate foto 1915 (ATA).

Runstenen sitter inmurad i kyrkans östra gavel, omkr. 0,60 m. över marken. Den är synlig i hela sin längd.

Stenen omtalas på denna plats redan av Bureus: »Vti Rimbo kyrkewegg» (Fa 6), »på Östergaffen» (Fa 6), »I Kyrkemuren» (Fa 5). Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Rimbo kyrkgafvel» (B 243: »Rimbo kyrkomur», L 601: »I kyrkomuren»). I kyrkoinventariet 1828 uppges, att »I Östra Kyrkomuren är en runsten med påskrift, som är föga läsbar.» Dybeck: »Stenen är inmurad i kyrkans östra gavel.»

Skifferrik gnejs. Höjd 2,27 m., bredd 0,75 m. Ristningens höjd 1,40 m., bredd 0,63 m. Upp till är stenen avslagen, varvid flera runor ha gått förlorade. Den skifferiga stenarten avflagrar i skivor. Flera sådana avflagringar finnas i ytan, varigenom ristningen har skadats, särskilt i runslingan upptill. Ristningslinjerna äro breda och djupa. Ristningen är tydlig och i stort sett väl bevarad.

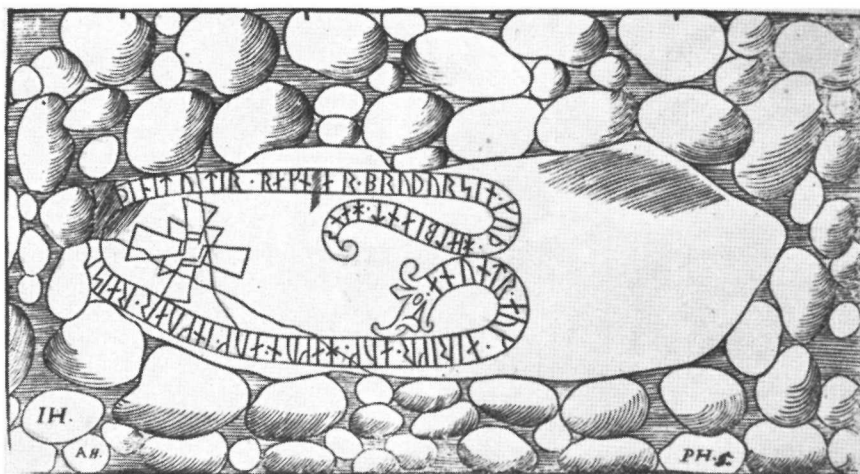

Fig. 256. U 513. Rimbo kyrka. Efter B 243.

Inskrift:

· anuntr · auk · airikr · auk · hakun · auk · inkuar · rais -- ... þin - a · iftir · raknar · brupur sin · kup ·

hialbi ant · hans

70 75

Anundr ok Æirikr ok Hakon ok Ingvarr ræis[tu stæin] þennsa æftir Ragnar, broður sinn. Guð hialpi and hans.

»Anund och Erik och Håkon och Ingvar reste denna sten efter Ragnar, sin broder. Gud hjälpe hans ande.»

Till läsningen: Alla namnen äro fullt säkra. 29 **k** är icke stunget. Efter 36 **s** följer nedre delen av två raka stavar; toppen av dessa är avslagen. Översta delen av runslingan är borta. Alldeles i h. kanten av skadan står en rak stav, förmodligen hst av **t** i **stain**. T. h. om denna stav ett snett streck, sannolikt hugget och bst av **a**; hst är helt borta. Av följande runor (**i**, **n**) skymtar svagt botten i den flagrade ytan. Även i fortsättningen är övre delen av runslingan avslagen, t. o. m. 45 **f**. Nedre hälften av 39 **p** är bevarad. Följande runor, 40—41 **in**, stå tätt tillsammans. Mellan 41 **n**, vars bst är tydlig, och 43 **a** finnes nedre delen av en rak stav, sannolikt **s**. Huruvida 44 **i** har varit stunget, kan ej avgöras. Bst i 45 **f** äro små, men tydliga. Runan står snett, förmodligen på grund av någon skada i stenen. Av 46 **t** finns nedre delen av hst och h. bst i behåll. 47—48 **ir** är fullständigt bevarat. 51 **k** är icke stunget; icke heller 64 **k** eller 62 **i**. 52 **n** står snett, och avståndet mellan 52 **n** och 53 **a** är större än vanligt, tydligen på grund av ytans ojämnhet. Intet sk efter 60 **r**, 72 **i**, 79 **s**.

Bureus: 39—43 **pina**, 44 **e**. — Hadorph och Helgonius (B 243): 39—48 **pinitutir**. — Dybeck: 39—48 **pini · iutir**. — Braun: 39—48 **pin - - - - tir**. — Brate: 39—48 **pin - a · u - tir**.

Inskriften på U 513 bör sammanställas med inskriften på U 540, en av stenarna vid Husby-Lyhundra kyrka. Den lyder i översättning: »Erik och Håkon och Ingvar och Ragnhild de ... Men han blev död i Grekland. Gud hjälpe hans ande och Guds moder.» Det är uppenbarligen samma brödrakrets, som omtalas i de båda inskrifterna. U 513 är rest av fyra bröder Anund, Erik, Håkon och Ingvar över en femte broder Ragnar. U 540 är rest av Erik, Håkon och Ingvar över någon, vars namn tyvärr icke är bevarat i den svårt skadade inskriften. Det kan, såsom O. v. Friesen har framhållit, knappast vara något tvivel om att detta har varit Anund, som på

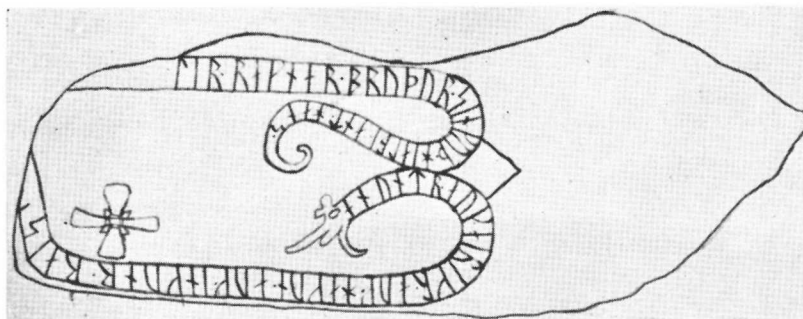

Fig. 257. U 513. Rimbo kyrka. Efter teckning av J. Fryxell.

U 513 nämnes främst bland bröderna men saknas på U 540. Husby-Lyhundra-stenen är följaktligen något senare än Rimbo-stenen, men skillnaden i ålder har icke varit stor. Ingendersa stenen finnes kvar på ursprunglig plats. Var de från början ha varit resta, veta vi icke. Avståndet mellan Rimbo och Husby-Lyhundra kyrkor är omkring 8 km.

Professor F. Braun har i en uppsats *Hvem var Yngvarr enn víðförli?* (i: *Fornvännen* 1910) velat ge de båda inskrifterna avgörande betydelse för frågan om Ingvars härstamning. Namnen i inskrifterna — Anund, Erik, Håkon — överensstämmer på ett i ögonen fallande sätt med namnen på män, som omtalas såsom svenska tronkrävare efter konung Stenkils död (omkr. 1066).¹ »Denna öfverensstämmelse kan icke vara tillfällig, i synnerhet då man betänker dessa namns jämförelsevis stora sällsynthet. Vi hafva uppenbarligen råkat på identiska personer — den gamla dynastiens afkomma.» En bekräftelse härpå finner prof. Braun i den omständigheten, att den ena stenen finnes i ett Husby, sålunda på en plats som av namnet att döma varit en gammal kungsgård. Prof. Braun anser vidare, att bröderna varit söner till konung Emund gamle, Olov skötkonungs son (död omkr. 1060). Då ger sig av sig självt också den hypotesen, att kungasonen Ingvar i Rimbo- och Husby-Lyhundra-inskrifterna är samme man som är känd från ett stort antal runstenar i Södermanland, Uppland, Västmanland och Östergötland såsom ledare för ett härnadståg i österväg. Enligt den isländska *Yngvars saga víðförla* var denne Yngvarr en ättling av den gamla svenska kungaätten; han skulle ha varit son av en Emund, som åter varit son av en svensk hövding Åke och en dotter till Erik segersäll. Yngvars fader Emund skulle sålunda enligt den isländska traditionen ha varit kusin till Emund gamle, och om detta är riktigt, skulle han själv ha varit syssling med Emund gamles söner, den gamla dynastiens sista avkomlingar. Denna genealogiska kombination är enligt Braun den isländske sagoskrivarens konstruktion, men den bygger på en riktig tradition, att Yngvars fader hette Emund och att han tillhörde den svenska kungaätten.²

O. v. Friesen har i en uppsats med samma rubrik *Hvem var Yngvarr enn víðförli?* (även i *Fornvännen* 1910) underkastat Brauns undersökning i 1000-talets svenska historia en ingående granskning. Brauns meningar kunna enligt v. Friesen icke i allo vara riktiga. Det kan svårligen vara en tillfällighet, att å såväl Rimbo-stenen som Husby-Lyhundra-stenen husfaderns namn saknas.

¹ Efter Stenkils död tävlade enligt Adam av Bremen (III: 52) två pretender med namnet Erik om den svenska tronen. Sedan de båda stupat, blev Hallsten Stenkilsson utropad till konung och efter hans fördrivande en viss »Amunder a Ruzzia» (schol. 84). När också denne blivit avsatt, valde svearna en Håkon.

² I slutet av sagan (kap. 14) omtalas emellertid en annan uppgift om Yngvars härstamning: några sagamän påstå, att Yngvar skulle ha varit son till Anund (Emund), Olov skötkonungs son. Sagoskrivaren avvisar dock denna mening och söker förklara, hur den kunnat uppkomma, nämligen dels därigenom att »man tyckt det vara större heder för Yngvar att vara kungason», dels därigenom att Emund hade en son Anund, som liknade Yngvar i många avseenden, särskilt i fråga om vittfarenhet, såsom ock intygas i den bok, som heter »Gesta Saxonum» (d. v. s. Adam av Bremen).

Han måste ha varit död, då dessa stenar restes. Då den senare av dem (U 540) är ristad av Åsmund Kåreson eller någon av hans skola och följaktligen tillhör 1000-talets andra fjärdedel — den kan ej gå långt nedanför 1050, men kan också tillhöra tiden c:a 1025 —, måste fadern till de i inskrifterna nämnda bröderna vara död före konung Emund och kan således ej vara identisk med honom. Konung Emund har i omkring två decennier överlevat Ingvarståget — Ingvars dödsår uppges i isländska annaler ha varit 1041 —; om Ingvar i U 513 och U 540 verkligen är sagans berömde Ingvar, kan hans fader icke ha varit konung Emund. Vidare är att märka, att U 540 sannolikt är rest över Anund, »som blev död i Grekland». Denne Anund, som sålunda dog, medan Ingvar ännu levde, kan då ej vara samme man som konung Emunds son Anund, om vilken Adam av Bremen berättar, att han under sin faders regering dog under ett krigståg i amazonernas land, ej heller med den »Amunder a Ruzzia», som efter Hallstens fördrivande inkallades till Sverige.

Däremot är det enligt v. Friesen icke osannolikt, att Braun har träffat det riktiga, då han med stöd av de namn, som förekomma i U 513 och U 540 antager, att vi här ha att göra med medlemmar av den gamla kungaätten, om också på en sidolinje. »Sammanträffandet inom samma familj af namnen Anund och Ingvar samt det, som det synes, den kungliga ätten så godt som uteslutande förbehållna namnet Erik, ensamt det gör riktigheten af Brauns förmodan icke osannolik.» Det är då icke heller uteslutet, att de båda inskrifternas Ingvar är identisk med sagans Yngvarr víðförli, ledaren för Ingvarståget. I detta sammanhang har Braun med all rätt indragit de båda sörmländska Ingvar-stenarna Sö 179 (Gripsholm) och Sö 279 (Strängnäs). Den förra är rest över Harald, Ingvars broder; de »dogo söderut i Särkland». Den senare, som tyvärr är fragmentarisk, är rest över män, som varit »söner till Emund»; de dogo »söderut i Särkland». Braun förmodar, att de nu förlorade namnen i inskriften ha varit just Harald och Ingvar. Det framgår i så fall av Strängnäs-inskriften, att Ingvars fader har hetat Emund.

Det är under sådana förhållanden icke osannolikt, att U 513 och U 540 äro att räkna till de s. k. Ingvarstenarna, de runstenar på vilka Yngvarr víðförli är nämnd. Så har också skett i Emil Olsons förteckning över »Svenska runstenar handlande om Yngvarssagans hjälte» (i: *Yngvars saga víðförla*, utg. av E. Olson, 1912). De antydningar, som ges av det svenska inskriftsmaterialet, stå i god överensstämmelse med den isländska traditionens uppgifter, att Ingvars fader hetat Emund och att han varit en frände till det svenska kungahuset.

På 1600-talet har man satt namnet på den man, över vilken stenen är rest, Ragnar, i förbindelse med ortnamnet Rimbo eller Ringbo. »Rimbo har tilförende kallass RagnersBoo Effter Konung Regner, som säijes hawa bodt så när 2^{ne} Musquet skått ifrån denna Kyrkian Vtj en By som då har kallas KånungBy, men nu i denna Tijd KunBy», har antecknats i *Ransakningarna* från häradet. »Regner ligger begrafven nedan för Kyrkian J en Aspelund. Hans Steen blef sådan i Påfvedömme der ifrån tagen och ligger inmurader i Kyrkiogafveln, med riktig runneskrift.» Sammanställningen av runinskriften och ortnamnet är givetvis icke från början gjord av relationens författare. Tolkningen av Rimbo som Ragnersbo är en lärd fundering. Sannolikt härrör den ytterst från Bureus, som ju läste a-runan som ä eller e och sålunda (i Fa 5) återger inskriftens namn som Regner. I *Bautil* (s. 71) står som överskrift: »Ragners eller Rimbo Sockn.»

514. Rimbo kyrka.

Pl. 107.

Litteratur: L 602, D 2: 248. J. Bureus, Fa 6 s. 144 n:r 239 (Bureus' egen uppteckning), Fa 5 n:r 292, Fa 1 s. 67; *Ransakningarna* 1667—84; N. R. Brocman, Resa till Hälsingland 1763 (Fe 23), s. 39, Svenska Magazinet 1766, s. 724; F. Burman i Nova Acta Reg. Soc. Scientiarum Ups., Vol. 5 (1792), s. 307 (n:r 27); F. V. Radloff, Beskrifning öfver norra delen af Stockholms län 2 (1805), s. 70; Kyrkoinventarium 1828 (ATA); E. Brate, Anteckningar 1915 (ATA).